

Araştırma Makalesi

Bir İletişim Aracı Olarak Protest Rap: “Şanışer” Örneği

Özet

Mustafa AKSOY*

Bu araştırma protest ifade şeklinin müzik eserlerinde nasıl yansıtıldığını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla rap müzik, araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Araştırmada rap müziğin tarihçesine yer verilerek bu müzik türünün özelliklerine değinilmiştir. Örneklemler olarak ise özellikle son dönemde yükseliş gösteren ve Şanışer olarak bilinen Sarp Palaur isimli sanatçının 5 şarkısı seçilmiştir. Şarkılar, kullanılan sözlere ve işlenen konulara göre incelenmiş ve araştırmanın amacına uygun olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Protest rap müziğin incelenmesiyle özellikle gençler arasında popülerleşen bu müzik türünde siyasal söylemler, eşitlik, adalet gibi konuların nasıl işlendiği ve bunların sunuluş şekli gözler önüne serilmiştir. Bu müzik türü yeni medya kanalları kullanılarak dinleyicilere ulaştırılmakta ve bu durum geleneksel yöntemlerle kıyaslandığında daha kontrolsüz olarak dinleyicilere ulaşan mesajların işleniş biçimini daha önemli hale getirmektedir. İncelemede kullanılan dilin özellikleri ve video kliplerde kullanılan görsel öğeler dikkate alınmıştır. Sonuç olarak şarkıların eleştirel yönünün ağır bastığı ve dinleyicilere isyan duygusu eşliğinde düşüncelerin aktarıldığı görölmüştür. İncelenen beş şarkıdan birinde bu aktarım olumlu duygular eşliğinde ve yapıcı şekilde gerçekteşirken iki şarkıda eleştirel dil ön plandadır ve olumsuz duygular ağırlık kazanmaktadır.

*Sakarya Üniversitesi,
SBE İletişim Bitimleri ABD,
Yüksek Lisans Öğrencisi,
E-mail: maksopr@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-0073-1017

Anahtar Kelimeler: İletişim, Müzik, Rap, Protesto, Şanışer

Research Article

Protest Rap As A Communication Tool: The Example of “Şanışer”

Abstract

Mustafa AKSOY*

This study is meant to reveal how protest orientation is reflected in musical works. For this purpose, rap music was chosen as the research focus. Including the history of rap music, the study discusses the characteristics of this music genre. As a sample, 5 songs by Sarp Palaur, known as Şanışer, who has been on the rise especially recently, were selected. The songs were selected based on the words used and the topics covered and were subjected to content analysis in accordance with the purpose of the study. Through the study of protest rap music, it was revealed how topics such as political discourse, equality, and justice are treated and presented in this music genre, which is especially popular among young people. This type of music is transmitted to the listeners by using new media channels, which makes the processing of the messages more uncontrollably reaching the listeners more important compared to traditional methods. The analysis was carried out in the context of the characteristics of the language used and the visual elements used in the video clips. In conclusion, it was found that the critical aspect of the songs prevails and thoughts are transferred to the listeners along with a sense of rebellion. In one of the five songs examined, this transfer of thoughts takes place in a constructive manner accompanied by positive emotions, while in two songs critical language is at the forefront and negative emotions outweigh.

*Sakarya University,
Institute for Social Sciences,
Communication Sciences Department,
MA Student,
E-Mail: maksoypr@gmail.com, ORCID:
0000-0003-0073-1017.

Keywords: Communication, Music, Rap, Protest, Şanışer

Giriş

Müzik, hayatın hemen her alanında var olan ve birçok disiplinler arası araştırmaya konu olan bir sanat dalıdır. Araştırmalar genellikle müziğin etkisinin ne yönde olduğuna veya bu etkinin ölçülenmesine odaklanmaktadır. Müziğin farklı disiplinler için bir araştırma nesnesi olmasının nedeni olarak duygu yönlendirme, duyguları harekete geçirme konusundaki kabiliyeti gösterilebilir (Erdal, 2010, s.188). Bu kabiliyet onu hayatın birçok alanında karşımıza çıkan bir sanat dalı hâline getirmekte ve özellikle popüler kültürün müzikle bütünleşmesi sayesinde her geçen gün daha fazla insana ulaşabilmektedir. Bu anlamda düşünüldüğünde sanatçı, müziğini oluştururken bu etkiyi göz önüne alarak eserini oluşturabilmektedir. Özellikle protest tavra sahip sanatçılar eleştirilerini yöneltirken izleyiciye/dinleyiciye mesaj verme kaygısı gütmektedirler. Rap müzik özelinde düşünüldüğünde ise bu müzik türünde dikkati çeken söz yoğunluğu ve sert ritimler birer eleştiri aracına dönüşmektedir.

Duyduğu birtakım “sesleri kabiliyeti, hayal gücü ve bilgisi ışığında kendine özgü bir boyuta getiren insan, daha sonra bunu sanat bağlamında yeniden işleyerek” dinleyenlere sunmuştur (Kınık, 2011, s.139). Müziği yaratan sanatçı dinleyicilere anlatımda bulunma amacı taşır. Bu iletişim boyutuna dönüştüğünde müziği icara eden ve onu dinleyen için tek yönlü olarak ilerler. Sanatçıdan dinleyene aktarılan bu iletişim modeli coşku uyandırma, hüzünlendirme, sevindirme veya mutlu etme gibi amaçlar taşımanın yanında haberdar etme, hikâye aktarma gibi işlevleri de gerçekleştirebilmektedir.

Gelişimi genellikle kültürel bağlamda değerlendirilen müzik, onu üreten veya icra eden kimselerin iletmek istedikleri duygularını, hislerini veya düşüncelerini paylaşmaları için araç olmuştur (Kınık, 2011, s.140). Ortada insandan insana (ve kimi zaman nesilden nesle) bir aktarım söz konusu olduğunda insanlar arası oluşmuş bağlardan ve dolayısıyla bir kültürün varlığından söz edilebilir.

Bir popüler kültür ögesi olarak düşünüldüğünde günümüzde müzik eserlerine kolay erişim ve müziğin sürekli bir değişim içerisinde bulunması dinleyenleri cezbetmektedir. Müziğin bireylerin hayatında bu denli yer kaplaması belki bu yüzdendir. Zaten popüler kültür farklı çevrelerce ve konuyla ilgili kimi disiplinler tarafından halka ait olma ve yaygın olma özellikleriyle ele alınmaktadır (Günindi Ersöz, 2002, s.3).

Aydar (2014)’ a göre popüler müzik özellik olarak sanat ve estetik kaygılarından uzaktır, onları ikincil konuma getirerek anlatıma yönelir. Örneğin opera veya müzikal tiyatrolarda sanat kaygısı ön planda olurken, pop ve rap müzikte müziğin sanatsal yönünden çok söylenen sözler yani anlatım öne çıkmaktadır. Bu müzik türleri incelendiğinde birbirini tekrar eden ritimlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı, enstrümanların daha çok dijital olduğu gözlemlenmektedir.

Teknolojik gelişmeler müziğin tüketim şeklini de değiştirmiştir. Geçmiş dönemlerde müzik yalnızca canlı olarak yaratılan ve sadece o ortamda bulunan insanların duyabileceği bir ürün iken günümüzde kayıt teknolojileri, yeni medya kanalları ve daha birçok teknolojik gelişmeyle beraber hemen her yerden dinlenebilir hale gelmiştir. Yeni medya kanallarının yaygınlaşması ve halk tarafından günlük yaşamın hemen her alanında kullanımı müziğin ve şarkıların daha fazla insana ulaşmasının

önünü açmıştır. Müzik yapımcıları bestekârlar veya bu alanda faaliyet gösteren aktörler yeni medyanın gücünden faydalanmak için bu alana uyum sağlamaya çalışmaktadır (Öztürk & Karahasanoğlu, 2015, s.797).

Rap sanatçıları da yeni medya kanallarının bu gücünden yararlanmakta ve eleştiride bulunma veya mesaj verme amacıyla hazırladıkları şarkılarını bu kanallar vasıtasıyla dinleyicilere ulaştırmaktadır. Bu durum yeni medya kanallarını aktif olarak kullanan insanların rap müzik ile tanışmalarını kolaylaştırmakta ve eserde savunulan düşünceleri destekledikleri görülmektedir. Bu düşünüldüğünde eserlerde işlenen konular ve temalar incelenmeye değer bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Rap müziğin eleştirel dilinin incelenmesi amacıyla hazırlanmış olan bu araştırmada amaçsal örneklem metoduyla seçilmiş olan şarkılar içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir.

1. Rap Müzik

Rap sözlüklerde “şiddetle söylemek, argoda suçluluk ve ceza” şeklinde tanımlanmış olup hiphop kültürünü temsil eden bir müzik türüdür (Fırıncioğlu, 2016, s.6). Bu pencereden bakıldığında rap, hiphop kültürünün kulakta bir yansıması olarak değerlendirilebilecek bir müzik türüdür ve kendini bu kültüre ait hissedene bireylerin üzerinde etki yaratmaktadır. Rap müziği 1970’li yıllarda ortaya çıkmış, ilk çıktığı dönemlerden bugüne bir tür eleştiri, karşı çıkma ve bunları dillendirme ihtiyacına paralel bir gelişim göstermiştir. Bu müzik türü “Boogie Down Bronx diye bilinen bölgede ortaya çıkan bir yeraltı kültürü olarak bodrumlarda, cadde köşelerinde, parklarda yaşayan genç insanlar arasında gece boyu yeni kimlikler, şiddetli sanat formları ve daha sonraları bütün bir endüstriyi inşa etmeleri sürecini” karşılayan bir anlam kazanmıştır (Üçer, 2013, s.9’dan aktaran Fırıncioğulları, 2016, s. 6).

Erdal ve Ok (2012) rap müziği sosyokültürel olarak alt tabakaya hitap eden bir müzik türü olarak tanımlamaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasında eserlerde argo kullanımının yoğun olması gösterilebilir. Argo, rap müziğin ortaya çıkış şekliyle de uyumlu bir kavram olarak “toplumsal olarak dışlanmış grupların” dili olup standart dile göre kelime kullanımı açısından farklı özellikler göstermektedir (Genç, 2015, s.843). Rap müziğin toplumsal sorunları şarkılara taşınması olarak düşünüldüğünde, bu müzik türünün bir tür iletişim aracı işlevi görerek toplumun daha alt tabakasında hissedilen duyguları toplumun geneline duyurduğu söylenebilir.

Rap müzik protest bir yönelim içerisinde gelişimini sürdürmekte ve bu yönelim şarkılarda kendisini baskın olarak hissettirmektedir. Protest müzik bazı kültürlerde isyan müziği olarak adlandırılmış ve genellikle yaşanan acılar üzerine yaratılmıştır (Öğüç, 2015, s.10). Bu durum dinleyenlere de yansyarak, bireylerin parçada savunulan düşüncelere paralel inançlar geliştirdiği gözlemlenmektedir. Yaşanan siyasi gelişmeler, ideolojik hareketler ve tarihin çarpıtılmasının yanında terör ve şiddet unsurlarının ağırlık kazanması bir tür öfkeye sebep olmakta ve bireyler öfkenin haklılığı ile tepkilerini dile getirmektedir (Örgen, 2015, s.256). Öfkenin dile getiren tarafından hak olarak görülmesi protest rap parçalarının daha sert çizgilerde anlatımda bulunmasına ve eleştirilerin hakaret boyutuna varmasına yol açabilmektedir.

Rap müzik Türkiye’ye 1990’lı yıllarda Almanya’daki Türkler üzerinden gelmiştir (Kuyumcu, 2013, s.2670). Almanya’da bu müzikle tanışan gençler rap Alman

milliyetçiliği ve egemenliğiyle mücadele etmekte gayri resmi bir iletişim ağı olarak kullanmışlardır (Kaya, 2016, s.206). Rap müziğin icra ediliş tarzında “dünya düzenindeki eşitsizliğe, adalet sorununa, polis ve halk arasındaki uyumsuzluğa, açlığa, zenginliğe, her türlü soruna işaret etme” (Kır, 2016, s.31) amacına yönelik olduğu görülmektedir.

Kurt (2020) Almanya’ya misafir işçi statüsünde gitmiş olan ve sonrasında kalıcı hale gelen Türklerin rap müziği kullanarak haklarını savduklarının altını çizmiştir. Bununla paralel olarak Genç (2015) de Türkçe rapin doğuşuna Almanya’ya yapılan işçi göçü ve Almanya’da doğmuş ikinci neslin sorunlarının neden olduğuna dikkat çekmektedir. 1990’lı yıllardan günümüze kadar olan süreçte rap müziği hem ele aldığı konular hem de artan dinleyici sayısı ile dikkat çekmektedir. Bayrak (2011) ise rap müziğin ve hiphop kültürünün Türk gençleri üzerinde etkilerinin görüldüğünü ancak Amerika’da olduğu gibi tamamıyla bir alt kültür olarak varlığını sürdürmediğine dikkat çekmektedir. Hiphop kültürünün tam olarak hissedilememesi rap müziğin kendi başına bir kültür gibi davranmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde rap müziğinin müzikseverler üzerindeki etkisine bakıldığında bu müzik türünün yüksek oranlarda dinlenmeye ulaştığı görülmektedir. İsveç merkezli müzik dinleme ve potcast servisi olan Spotify (Wikipedia, 2022) uygulamasının 2021 Türkiye verilerine göre Türkiye’de en çok dinlenen üç şarkıcının (sırasıyla Ezhel, Uzi ve Sezen Aksu) iki tanesinin rap sanatçısı olması bu durumu kanıtlar niteliktedir (Gazete Duvar, 2021). Bunun yanında Otcan (2020) Niğde ilini örneklem olarak 11. sınıfta okuyan 646 öğrenciye anket uygulamış ve sonuca göre rap müzik öğrencilerin pop müziğin ardından ikinci en sevdiği müzik türü olduğu sonucuna varmıştır. Yine aynı makalede Taşal’ın (2011) aynı örnekleme kullanarak yaptığı araştırma sonuçlarına göre 2009 yılında örnekleme oluşturan öğrencilerin en sevdiği müzik türleri sırasıyla arabesk, pop ve rap müzik iken on yıl sonra yine aynı örneklemedeki öğrencilerin müzik zevkinin rap tarzı lehine değiştiği görülmektedir. Şişman (2021) bu müzik türünün popülerleşme nedeni olarak Z kuşağı gençlerinin “savaş, toplumsal çatışma” gibi konulardaki düşüncelerinin etkili olduğunu belirtmiş ve rap türünü “Z kuşağının müziği” olarak tanımlamıştır. Köroğlu (2021) ise Z kuşağı ile rap müzik ilişkisinin derinleştiğini vurgulamaktadır. Sosyal medya platformlarında genellikle Z kuşağının daha etkin olması rap müziğin bu mecralarda daha fazla konuşulur hale gelmesine yardımcı olmaktadır.

Rap müzik bir akım olarak değerlendirildiğinde ülkemizde Cartel Grubu, Fuat Ergin, Killa Hakan, Sagopa Kajmer ve Ceza gibi isimlerin girişimleriyle 2000’ler boyunca gelişimini sürdürmüştür. Bu dönemlerde özellikle genç kuşak arasında popülerleşmeye başlayan bu türün o dönemlerde etkileri sınırlıdır. Özellikle rap müziğin dünyada ortaya çıkış şekline bağlı kalınarak bu yıllarda protest söyleme yer verildiği ve arka planda kullanılan soundların yine ortaya çıkış şekliyle uyumlu olduğu görülmektedir.

2010’lara gelindiğinde ise yine bu sanatçıların ağırlıklı olarak dinlenmesinin yanında farklı Rap sanatçılarının ortaya çıktığı görülmektedir. 2015 yılına gelindiğinde ise özellikle Youtube gibi sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte- Eypio ve Burak King isimli sanatçıların seslendirdiği “Günah Benim” rap parçasının 200 milyonun (Günah Benim, Youtube, 2015) üzerinde dinlemeye ulaştığı görülmektedir. Bu

rakam o yıllarda yayımlanmış herhangi bir rap parçasının ulaşamayacağı kadar büyük olmakla birlikte, rap müziğin birçok kesime ulaştığı ifade eder niteliktedir. Yine aynı dönemde yayınlanmış olan “Gece Gölgenin Rahatına Bak” şarkısı da 230 milyon (Gece Gölgenin Rahatına Bak, Youtube, 2016) -2022 Mayıs itibari ile 330 milyonu aşan dinleme sayısına ulaşmıştır- üzerinde dinlenmeye ulaşmıştır. Bu iki şarkıya eleştiriler olsa da (Stolk, Youtube, 2017) rap müzik açısından değerlendirildiğinde bu olumlu bir gelişmedir.

Rap müzik konusunda yine bu yıllarda çok fazla gelişme yaşanmakla birlikte ülke çapına yayılmış en önemli olay rap sanatçısı Ezhel mahlaslı Sercan İpekçioğlu'nun uyuşturucu kullanımına özendirme suçundan gözaltına alınmasıdır (Aydın, 2018). Haberin yayılmasının ardından özellikle sosyal medya kanallarından büyük tepki gösterilmiş ve rapçiye destek verilmiştir. Yine bu olaya benzer şekilde birkaç rapçinin daha şarkı sözlerinden dolayı gözaltına alınmış olması tepki çekmiştir. Olayların ardından rap müziğin daha görünür bir seviyeye ulaştığı ve günümüzde birçok platformda en çok dinlenen müzik türü haline geldiği gözlemlenmektedir.

2. Bir İfade Biçimi Olarak Protesto

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde protesto “Bir davranışı, bir düşüncüyü, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme” (2022) şeklinde tanımlanmaktadır. Protesto aslında İngilizce bir kelime olup Türkçeye protesto şeklinde çevrilmiştir. Akademik yazında genel olarak protesto bir isim olarak kullanılmakta ve bir tavrı ifade etmektedir.

Balık'a göre sanat eserleriyle aktarılan protesto tavrının tarihi eskilere gitmekte, sanatçı toplumu bilgilendirmek, bilinçlendirmek için sanatını bir araç olarak kullanmaktadır (2020, s.7). Bu anlamda değerlendirildiğinde sanat toplum için bir tür bilgi edinme aracı olurken sanatçı bu denklemde bilgi veren kişi konumuna gelmekte ve bu konumuyla toplumu yönlendirme çabası içerisinde hareket etmektedir.

Sanatla protestonun birleşim noktasında, sanatçılar egemen ideolojilerin üretmiş olduğu bilgilerin yerine kendi düşünceleri ekseninde başka bilgiler ile tamamlamaya çalıştıkları ifade edilebilir (Gezer, 2017, s.3101). Böylelikle sanatçılar karşı çıktıkları düşüncelerin yayılımını engelleme veya direkt olarak durdurma içgüdüleriyle hareket ederek halkın propagandaya karşı düşünsel bağlamda güçlenmesine olanak tanımaktadır. Öte yandan protesto ifade tarzıyla sanatçılar topluma olan borçlarını ödediklerini düşünmekte ve sanatı yalnızca estetik olarak değil bir tür dikkat çekici bir uyarıcı haline getirmektedir. Soysaldı (2018) sanatın amacını “insan-ruhunu eğitmek ve sonrasında güzel olana yönlendirerek uyandırmak” olarak tanımlamaktadır (s.309). Yalnızca bu tanım ekseninde bakıldığında bile sanatçının toplumu iyi ve güzel olana yönlendirme sorumluluğu öne çıkmaktadır. Bu kapsamda düşünüldüğünde sanatçı, iyi ve güzel olmayana karşı uyarma görevi de yüklenmektedir.

Rap müzik ekseninde düşünüldüğünde hızlı ritimleri ve diğer müzik türlerine göre daha fazla söze sahip olması, dolayısıyla daha fazla “anlatım” olanakları sayesinde protesto ifade tarzına sahip olan rap sanatçısının dinleyenlere daha fazla düşünce aktarabileceği varsayımında bulunulabilir. Bir tür isyan müziği olarak ortaya çıkan rap, günümüzde bu özelliğini korumakta ve protesto ifade tarzına sahip rap sanatçılarıyla ortaya çıkış amacını gerçekleştirmektedir.49

3. Bir İletişim Aracı Olarak Müzik ve Protesto

Müzik kültürel nesnelerin nesilden nesile aktarımını yazısız dönemlerde bile başarmış, bunu söz öbekleri ve ritimlerin birleşimiyle sağlamıştır (Akın, 2018, s.106). Özellikle ağıt gibi yazısız ve doğaçlama olarak oluşturulmuş metinlerde şiirin yaşanan duygunun aktarımında yetersiz kalması, sonrasında ritimli hale getirilmesi hem dinleyenlere iletilen mesajın daha rahat aktarımını yani empatinin güçlü hale gelmesini, hem de akılda kalmasını sağlamıştır (Dönmez, 2008, s.143).

Müziğin duyguları harekete geçirme potansiyeli iletinin alıcıya aktarımında ritmik özellikleriyle hem daha sanatsal bir form kazanmakta hem de coşku gibi duygulara da hitap ederek daha güçlü hale gelmektedir. Müziğin bu etkisi marşlarda da görülmektedir. Örneğin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nde uzun bir dönem komünizm propagandası yapan marşlar kullanılmıştır (Karaburun Doğan vd., 2020, s.139). Yine benzer biçimlerin eski Türklerde Tuğ, Selçuklularda tabılhane ve nevbet, Osmanlı Devleti’nde ise mehter olarak icra edildiği görülmektedir. Bu müzikal marşlar özellikle savaş sırasında düşmana korku vermek ve askerlere cesaret aşılamak amacı taşımaktaydı (Yaldır, 2009, s.5).

Müziğin ritmik yapısı duygu uyandırmanın yanında akılda kalıcılığı da olumlu anlamda etkilemektedir. Protest ifade tarzı kapsamında düşünüldüğünde örneğin blues tarzı parçalar ilk örneklerinde yazısız şekilde, sözel olarak yayılmıştır (Kızılabdullah, 2019, s.321). Siyahi insanların diğerleri tarafından gördükleri zulmü anlatma ve bu duruma tepkilerini koymak amacıyla ortaya çıkardıkları bu müzik türü daha sonra Amerika’da 1950’lerde ortaya çıkan rock müziği de etkilemiştir (Fıncıoğulları, 2016, s.3). Siyahi vatandaşlar politik konularının getirmiş olduğu sorunları bu müzik türüyle anlatmayı seçmişler ve belki bu yolla daha fazla insana yaşadıkları zulmü dile getirmişlerdir. Benzer bir hikâye yine rap müzikte de gözlenmekte, anlatımın ön planda oluşu ve protest ifade tarzının sonucu olarak eleştirilerin ritmik ifadelerle dillendirildiği görülmektedir. Yine bu müzik türlerini dinleyen insanlara notaların ve ahenkli söz söylemenin etkisiyle düşünceler aktarılmaktadır. Blues ve rap müziği bir eğlence aracı olmasının yanında “insanın ruh, duygu ve düşünce dünyasını da yansıtması” (Gencal, 2006’dan aktaran Oyan & Sağlantı, 2016, s.78) müziğin yalnızca nota ve şarkı sözlerinden ibaret olmayıp onun tarihsel ve kültürel bir arka plana sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Öğüç, 2015, s.1).

Protest ifade tarzını seçen sanatçı yaşanan haksızlıkları dile getirme motivasyonu ile hareket etmektedir. Bu etkiye karşılık zaman zaman sanatçıların eleştirilen kesim veya düşünce tarafından hedef alındığı görülmektedir. Tarih boyunca siyasi aktörlerin müziğe, sanatçıların ise siyasete etkileri olmuştur (Göher, 2007, s.303). Protest müziğin potansiyel etkisi politikada ve yönetimde söz sahibi olan yöneticilerin bu konuda harekete geçmelerine sebep olmuştur. Farklı otoriteler tarafından protest ifade tarzlı eleştirilen şiirlerin, müzikal bestelerin yasaklı konuma geldiği hatta sanatçıların yaptırımlara uğradığı örnekler yaşanmıştır.

Eren (2018) Türkiye’de ilk protest müzik örneklerinin 60’lı yılların sonunda ortaya çıktığını belirtmiş ve protest müzik ile 68 kuşağı hareketlerinin arasında anlamlı bir

bağ bulunduğunu belirtmiştir. Doğan ve Dönmez (2016) ise Vietnam Savaşı ile başlayan bir sürecin dünyanın birçok ülkesinde eş zamanlı olarak öğrenci protestolarının yaşanmasına sebep olduğu ve bu durumun 68 kuşağı hareketlerine yol açtığını belirtmiştir. 68 kuşağı sonrası dönemlerde de farklı şekillerde de olsa müzik ile protest duruş kesişim göstermiş ve günümüze kadar devamlılığını sürdürmüştür. Günümüzde ise protest tavrıyla öne çıkan rock müzik örneklerinin azaldığı gözlemlenmekte ve rap müziğin de rock müziğe benzer yollardan geçtiği anlaşılmaktadır (Çakmak, 2021, s.49).

Protest müziğin ortaya çıkışına bir tepki olarak 1970'li yıllarda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) bünyesinde "Müzik Denetleme Kurumu" kurulmuş ve bu kuruldan onay almayan müzik eserleri yayın yasağıyla karşılaşmıştır (Karşıcı, 2010, s.172). Yakın tarihli bir örnek olarak "kendi müziğini devrimci olarak tanımlayan" (Gürses, 2017, s.347) Cem Karaca, 1981 yılında Almanya'dayken ülkemizde yasaklı konuma gelmiş, vatandaşlıktan çıkarılmıştır (Nakiboğlu, 2019, s.55). Bu konuda başka bir örnek ise Sarp Palaur (Şanışer)'un sahip olduğu ve 18 sanatçı ile seslendirdiği "Susamam" şarkısıdır. Bu şarkı da adli ve hukuki soruşturmalara konu olmuştur. Şarkı birçok toplumsal olayı konu edinmekte ve rap müzik türünün muhalefet ve eleştiri özelliklerini taşımaktadır (Köten & Aydemir, 2021, s.52). Şarkı yayınlandığı dönemde ilgiyle karşılanmış ve Youtube trendler sıralamasına girmesinin yanında sosyal medya kanallarında dünya gündemi olmuştur (Wikipedia, 2022). Şarkıda belirlenen konular başlıklar halinde incelenmiş ve şarkının süresi 15 dakikadır. Hayvan hakları, adalet, doğa, kadın hakları gibi konuların işlendiği esere Türkiye'de popüler olan birçok rap sanatçısı da eşlik etmiştir. Çakmak (2021) Susamam projesinin gerçekleşme nedeni olarak son dönemde rap müzik üzerinde kurulan baskılar ve rap sanatçılarının suça karışma oranlarının yüksek olduğu yönündeki yanlısamanın olduğunu belirtmiştir. Projeye katılım göstermiş olan sanatçılar hem icra ettikleri sanatı koruma hem de topluma mesaj verme kaygısı gütmüştür. Daha sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından parçayı seslendiren rapçilere soruşturma açılmıştır (Türk, 2019).

Şarkının popüler olmasının ve ilgiyle karşılanmasının sebebi güncel sorunları toplumun tüm kesimlerinin anlayabileceği şekilde işlemiş olmasıdır. Dinleyiciler şarkıyı beğenmenin yanında farklı mecralardan da desteklerini iletmişler ve konunun gündeme taşınmasına katkıda bulunmuşlardır. Hatta yayınlandığı dönemde sosyal medyada oluşturduğu yankıya bakıldığında şarkının bir tür dijital aktivizm faaliyetine dönüşmüş olduğu dahi söylenebilir.

4. Araştırma Bölümü

4.1. Amaç ve Yöntem

Araştırma günümüzde popülerliğini arttıran rap müzik parçalarının protest söylemi ne şekilde kullandığını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Rap müzik doğuşu itibarıyla bir karşı çıkma, isyan müziği olsa da bu tarzın şarkılarda hangi duygular eşliğinde yansıtıldığı ve hangi konuların işlendiği belirli bir şemaya bağlı olmayıp eser sahibinin kişilik özellikleriyle ilgilidir.

Rap müzikte bazı örneklerde parçaların hazırlanış amacının popülerlikten veya para

kazanma içgüdüsünden çok bir konuyu protesto etmek olduğu anlaşılmaktadır. Rap müziğin aynı anda çok yüksek rakamlarda dinleyiciye ulaşması ilettiği mesajların incelemesi ve bu alt kültürün içeriğinin analizi ihtiyacını doğurmuştur.

Bu kapsamda Sarp Palaur’un yazıp seslendirdiği hepsi aynı albümden olmak üzere beş şarkı amaçsal örneklem metoduyla seçilmiş ve şarkılar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Sarp Palaur şarkılarını “Şanışer” mahlasını kullanarak yayınlamakta ve dinleyicilere ulaşmak için yeni medya ortamlarını kullanmaktadır. Şarkılar ilettikleri protest mesajların yoğunluğuna göre seçilmiş ve protest ifade tarzının anlaşılması için araştırmaya uygun olanlar belirlenmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkçe protest rap parçaları oluşturmaktadır. Bu araştırma protest rap şarkılarının arka planından veya belirttiği siyasal düşüncelerden çok bunları hangi kodlamalar ile ilettiğiyle ilgilenmektedir. Bu nedenle aynı rap sanatçısının yazıp seslendirmiş olduğu beş parça seçilmiş ve şarkılar “tipiklik ya da ilgilenilen konuya göre” seçilen, örneklemeye araştırmacının karar verdiği (Robson, 2017, s.318’den aktaran Sabuncuoğlu İnanç vd., 2020, s.78) amaçsal örneklem metodu ile belirlenmiştir. Örnekleme konu olan beş şarkı sırası ile “Belki Birgün Barışırız, Küçük Kara Kutular, Peşimde Kara Geceler, Bıktım Dünyadan ve Giden Günleri Geride Bırak” şarkılarıdır. Şarkıların tümüne Youtube platformu ile ulaşılmış ve dinleyici sayıları bu mecradan karşılaştırılmıştır.

Sanatçının 1 Nisan 2022 tarihinde Youtube kanalında abone sayısı 997 bin kişi olup Spotify platformunda ise aylık dinleyici sayısı 836 bindir. Sanatçının toplam izlenme sayıları ise bu rakamların çok üzerine çıkmaktadır. Yalnızca Youtube servisinde 94 video klibi bulunan sanatçının toplam izlenme sayısı 328 milyonun (2022, Youtube) üzerine çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sanatçının çok fazla dinleyiciye ulaştığı anlaşılmaktadır. Sanatçı yine Youtube kanalında biyografi bölümünde şarkılarının problemler üzerine durduğunu belirtmiştir:

Müziği ana akım anlatılarından ibaret görmeyi reddeden Şanışer, dünyayı, sistemi, insanı ve insani duyguları klasikleşmiş çizgiden uzak; kendine has tarzıyla anlatmayı tercih etmiştir. Müziğini problemler üzerine kurmuş; maddesel ve varoluşsal problemleri kendi vücudu ve beyninde vuku bulduğu biçimde, mahremiyetinden ödün vererek, kendi hayatındaki formlarıyla anlatmıştır (Youtube, 2022).

Tablo 1: Şarkıların Youtube görüntülenme sayıları

Şarkı Adı	Yüklenme Tarihi	Görüntülenme Sayısı*
Bıktım Dünyadan	14 Mayıs 2021	640.829
Küçük Kara Kutular	14 Mayıs 2021	596.304
Belki Bir Gün Barışırız	14 Mayıs 2021	2.721.407
Peşimde Kara Geceler	26 Mart 2021	2.062.086
Giden Günleri Geride Bırak	13 Aralık 2019	16.163.153

Kaynak: Youtube (2022)¹

Görüntülenme sayıları incelendiğinde “Giden Günleri Geride Bırak” ve “Peşimde Kara Geceler” şarkılarının -diğer şarkılardan daha önce yayınlanmış olmasının da etkisiyle- daha fazla görüntüleme elde ettiği görülmektedir. Bunun yanında “Belki Bir Gün Barışırız” şarkısının görüntülenme sayısının aynı gün yayınlanmış olan şarkılara göre daha fazla izlenme elde ettiği dikkati çekmektedir. Bu şarkı 15 Mayıs 2021 tarihinden itibaren 1 hafta süre boyunca “Keşfet” listesinde ilk 20 arasında yer almış ve daha fazla kullanıcının ekranında bir seçenek olarak gözükmiştir. Youtube Türkiye’de yayınlanan ve konuma göre farklı demografik özellikler taşıyan en fazla sayıdaki insanın izlediği videolardan “Keşfet” (eski adıyla trendler) adı altında bir liste hazırlanmaktadır. Bu listeye giren videolar hem etkileşime göre hem de birden fazla izleyici kitlesinden izlenme almasına göre sıralanmaktadır (support.google.com, 2022). Diğer bir ifade ile şarkı birden fazla demografik kitleye hitap etmiş ve toplumun birden fazla kesimine ulaşmıştır. Bu durum izlenme sayılarına da yansımış aynı gün yayınlanan ve trend listesine giren iki şarkının toplamından daha fazla görüntülenme sayısı elde etmiştir.

“Giden Günleri Geride Bırak” şarkısının daha fazla görüntülenme almasının nedenleri içinde tarih olarak daha önce yayınlanmış olması ve tek şarkı olması etkili olmuştur. Bu şarkı da yine “Umut” isimli albümde olmakla birlikte albümün diğer şarkılarından çok önce yayınlanmıştır.

4.3. Kapsam

Edebi metinlerde veya yazınsal alanda tema ve konu belirlenirken metnin genel içeriğine bakılmakta, anlatıma odaklanılmaktadır. Ancak müzikte tema ve konu belirlenmesi konusunda zorluklar yaşanmakta ve bu zorluklar neticesinde öznel bir karar verme mekanizması geliştirme gereği duyulmaktadır. Sanatçı anlatım olarak hüzünlü bir olaydan veya hikâyeden bahsediyor olsa bile altyapıda kullanılan müzik hareketli ve renkli ritimlere sahip olduğunda anlatımın odak noktasını belirlemek zorlaşmakta ve içerik analizinde sorunlar yaşanabilmektedir. Örneğin Kurt (2018) tartışmaya neden olan “Hey On Beşli” türküsünü incelemiş ve bu türkünün oyun havası veya ağıt olabileceğine dair iki görüş olduğunu belirtmiştir. Her iki durumda da sözleri aynı kalan bu eserin yalnızca arka plan müziği değiştirilerek farklı anlamlar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada buna benzer bir yanılsamanın olmaması için ikilemde kalınan durumlarda daima cümlelerin salt, müziksiz haline odaklanılmıştır.

Diğer bir sınırlılık ise seçilen beş şarkıdan bir tanesinin düet parçası olmasıdır. Şanışer “Bıktım Dünyadan” şarkısında diğer bir rap sanatçısı olan Sokrat St ile düet yapmış ve şarkının bir kısmında yalnızca Şanışer’in seslendirmesi etkinken kalan kısmında Sokrat şarkıya dahil olmuştur. Bu şarkının içerik analizi oluşturulurken şarkı bütünlük olarak değerlendirilmiş ve sonuca bu yöntemle ulaşılmıştır.

4.4. Bulgular

Sanatçının eserleri eleştirilen konular ve dinleyiciye aktarılan duygular olarak iki kategoride incelenmiştir. Eleştirilen konular protest eğilime işaret ederken, şarkılarda kullanılan temalar anlatımın şekliyle ilgilidir. Müziğin doğası gereği verilmek istenen

¹1 Nisan 2022 tarihli izlenme sayılarıdır.

duygu veya işlenmek istenen tema, sanatçının ses tonu geçişleriyle verilmektedir. Sanatçı eleştiride bulunduğu konuları toplumsal yaşama verebilecekleri zarar yönüne vurgu yaparak şarkılarına aktarmıştır. Dinleyiciye aktarılan duygulara bakıldığında ise genellikle dinleyenleri harekete geçirme çabası dikkati çekmekte ve bu amaç etrafında şekillendiği görülmektedir. Dinleyiciler bazı şarkılarda karşı çıkma, güçlü olmak, özgürlük gibi konularla karşılaşmaktadır. Ancak *Bıktım Dünyadan* şarkısında yalnızca sanatçının içinde bulunduğu durumdan şikâyeti söz konusu olmaktadır. Sanatçı bireysel anlatısında ise genellikle toplumun sorunlarını söylemekten, yaşamış olduğu hayattan, haksızlığa uğrayan insanları şarkılarına taşımaktan yorulduğunu öfkeli bir dille aktarmıştır.

Örneklem odak nokta alınarak dikkat çekilmesi gereken nokta sanatçının bazı konularda eleştiride bulunurken “biz” ifadesini kullanmasıdır. Diğer bir deyişle eleştiriyi kendine karşı da yapmasıdır. Bu durumlar örneklem olarak Şanışer’in alınmasının nedenini göstermekte ve sanatçının eserlerinin protest bağlamda değerlendirirken zengin bir veri seti ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. *Küçük Kara Kutular* şarkısında bu kullanıma rastlanmakta ve sanatçının yönelttiği eleştirilerin muhatabı tüm insanlık olarak görünmektedir.

*Türümüz yaşamış en sinsî hayvan
Ediyoruz tüm kıtaları istila, bak
Hepsine dikiyoruz beton, pis binalar*

İstiyoruz her şeyi alt etmek, yıkmak, en üste varmak...(Küçük Kara Kutular, Youtube, 2021)

Bu şarkıda geçen *Küçük Kara Kutular* ifadesi ile kastedilen şey cep telefonlarıdır. Bu şarkıda dikkati çeken noktalardan biri edebi sanatları kullanma konusundaki çabadır. Küçük kara kutu ifadesi telefonun rengini ve şeklini betimlemesinin yanında daha derinlikli bir ifadeye sahiptir. Terim anlamıyla düşünüldüğünde kara kutu uçaklarda kullanılan ve uçağın uçuş bilgileri kokpit ses kayıtları gibi verileri kayda alan bir tür cihazdır (Craig, 2016). Bu yönüyle bakıldığında telefonların aslında birer kayıt nesnesi olduğuna vurgu yapan sanatçı bilgi güvenliği konusuna dolaylı yollardan dikkat çekmiştir. Cep telefonlarıyla bireylerin her hareketinin kayıt altına alındığı ve bu yolla ilgi alanlarının belirlenerek bu yönde reklamların gösterildiği; daha ileri düzey komplo teorileri olduğu düşünülürse, toplumların yönlendirildiği göz önüne alındığında sanatçının bu görüşü yansıtarak şarkısına bu ismi vermiştir:

*İnternet bi’ bilgi kaynağı ama
Hiçbi’ bilgin gizli kalmaz içinde
Milyonlarca ilgi manyağı*

İnfluencer’lar bunlara giysi satmak peşinde...(Küçük Kara Kutular, Youtube, 2021)

Sanatçı sosyal medya bağımlılığına da işaret etmiş ve toplumu genel itibarıyla eleştirmiştir. Sosyal medya bağımlılığının devamı halinde ortaya çıkacak sonuçlara da vurgu yapan sanatçı insanların aslında yalnız oldukları ve sosyal medyada takipçi sayılarının çok olmasının bir şey ifade etmediğinin altını çizmektedir. Günümüzde

özellikle genç kuşakların sosyal medyayı çok fazla kullandığı ve bu durumun gerçeklik algılarını etkilediğine dair araştırmalar düşünüldüğünde sanatçı toplumsal olarak bir tehlikeyi konu almaktadır. Bunun yanında dünyada yaşanan küresel ısınma, doğa gibi sorunların bu çevrelerce dikkate alınmadığı ifade edilmektedir.

*Ya vücudunu göster ya malını
Instagram'da havanı yap, Twitter'da atarını (atarını)
Hayatındaki kötü şeyleri sakla
Ve gözümüze sok beğendiğin kadarını... (Küçük Kara Kutular, Youtube, 2021)*

Yine aynı şarkıda bilgi güvenliği konusundan da bahsedilerek internetin güvenli olmadığına dair dinleyenler uyarılmıştır. Sanatçı sözlerde “biz” ifadesini kullanarak kendisini de eleştiriye dahil etmiş ve dinleyiciye yakınma duygusunu aktarmıştır. Şarkı nakaratında “elimizde küçük kara kutular, içinde sen içinde ben” ifadesi tekrar etmektedir. Bunun yanında şarkının son dörtlüğünde eğer hayatını sevmiyorsan profil fotoğrafına bir daha bak ifadesi tekrar tekrar söylenmektedir. Bunun sosyal medyada yaratılmış sanal benliğe atıfta bulunduğu ve eğer gerçek hayat sevilmiyorsa bireyin sanal kimliğine bakması gerektiği anlamı taşıdığı söylenebilir. Sanatçı bu sözleri alaycı bir ifade ile söylemekte ve dinleyenlere bunun doğru olmadığını göstermektedir. “Kılım” ifadesi argoda nefret etme, hazzetmeme anlamında kullanılmaktadır. Sanatçı bu şarkısında birçok konuda rahatsızlığını iletmiştir. Ayrıca şarkıda geleneksel medya mecralarından televizyona, sosyal medya mecralarından Twitter’a göndermeler bulunmaktadır. Eleştirilen kesimler ise kadına şiddet uygulayanlar, kızını okula göndermeyenler, düşük işçi ücreti ödeyenler, sosyal medyadan küfredenler, diğer rapçiler gibi geniş bir kesimdir.

Sanatçı bireylerin birbirine olan gösteriş yapma merakını da işlemiştir. Yine bu konuda da sosyal medyayı işaret etmiş ve *Küçük Kara Kutular*, *Bıktım Dünyadan*, *Giden Günleri Geride Bırak* şarkılarında bu konuya da değinmiştir. Gösteriş amaçlı nesnelere satın almak özellikle tüketim toplumu kavramıyla ortaya çıkmış günümüzde etkin tüketim yöntemlerinden biri haline gelmiştir (Özer & Dövganiuc, 2013, ss.64-65). Sanatçı her iki şarkıda da gösterişi yermiş ve gösteriştten etkilenmediğini belirtmiştir.

*Kılım bu nefreti haiz döneme
Titre verdiğiniz aptal öneme
İstemem ödülünü mö'dülünü, TV'ye çıkmam
Katılmam o sosyetik törene...
...Kılım şarkılarında kazandığı parayı ve bindiği arabayı övene...(Bıktım Dünyadan, Youtube, 2021)*

Şarkılarda ortak geçen diğer bir konu ise özgürlüktür. *Küçük Kara Kutular* şarkısında sosyal medya ortamlarının yeterince özgür olmadığı vurgulanırken, *Giden Günler* şarkısında düşünce özgürlüğüne atıfta bulunmaktadır. Şarkılarda geçen konulara bakıldığında ise:

Tablo 2: *Şarkılarda* işlenen konuların dağılımı

KONULAR	ŞARKILAR						TOPLAM	ORAN %
	Belki Bir Gün Barışırız	Küçük Kara Kutular	Baktım Dünyadan	Peşimde Kara Geceler	Giden Günleri Geride Brak			
Adaletsizlik	1		1	1	1	4	80	
Borçlu Olmak				1	1	2	40	
Doğa	1	1		1	1	4	80	
Düşük Çalışma Ücretleri			1		1	2	40	
Eğitim Sistemi	1		1			2	40	
Gösteriş		1	1		1	3	60	
Haksızlıklar	1			1	1	3	60	
İfade Özgürlüğü			1	1	1	3	60	
İnternet Güvenliği		1				1	20	
Kadına Şiddet			1			1	20	
Kötülük			1	1	1	3	60	
Küresel ısınma	1			1		2	40	
Sosyal Medya Bağımlılığı		1	1			2	40	
Yalan			1	1	1	3	60	
Yalan Haber	1				1	2	40	

Şanşer’in örneklem kapsamına alınan beş şarkısında adaletsizlik, borçlu olmak, doğa, düşük çalışma ücretleri, eğitim sistemi, gösteriş, haksızlıklar, ifade özgürlüğü, internet güvenliği, kadına şiddet, kötülük, küresel ısınma, sosyal medya bağımlılığı, yalan ve yalan haber konularını işlenmiştir. Konu dağılımı incelendiğinde ise adaletsizlik ve doğa konularının öne çıktığı görülmektedir. Adaletsizlik konusu ile kastedilen yalnızca hukuki bir terim olmayıp toplumsal hayatta insan davranışlarını da kapsamaktadır. Doğa konusu ise genellikle insanın doğaya verdiği zararlarla ilişkilendirilmiş ve özellikle hayvan hakları öne çıkarılmıştır. Bunun yanında yine doğaya verilen zararlarla ilişkili olan küresel ısınma konusu doğrudan şarkılarda bu şekilde geçtiğinden ayrı bir konu olarak ele alınmıştır. Sanatçı yalan konusunu ise bildiğimiz anlamda ele almış ancak yine küresel ısınma konusunda olduğu gibi yalan haber konusu da ifade etmiştir.

Şarkı konuları belirlenirken net ifadelerle anlatılan düşünceler seçilmiştir. Benzer şekilde temalar da belirlenirken kanıtlanabilir örneklerin olması dikkate alınmıştır. *Belki Bir Gün Barışırız* şarkısı yine bu bağlamda da diğer şarkılardan özel bir konuma sahiptir. Örnekleme dahil edilen diğer şarkılarda karamsarlık ve olumsuz duygular ön planda iken bu şarkıda coşkulu bir durum söz konusudur. Sanatçı bu şarkıda salt eleştiride bulunmak yerine dinleyenlere umut aşılmalı ifadelerle de yer vermiş ve anlatımı bu yönde sürdürmüştür.

Tablo 2 incelendiğinde sanatçının belirlenen konulardan en az iki şarkıda bahsettiği görülmektedir. Protest ifade tarzının bir gereği olarak haksızlık ve adaletsizlik ele alınan konular arasındadır. Bunun yanında sanatçının anlatımında bulunurken yer yer mübalağa sanatına yer vermiştir. Bu tür kullanımlarda durumu abartmaktan çok anlatımın desteklendiği görülmektedir. Rap’in bir sanat olduğu düşünülürken

sanatçının bir tür mizansen yarattığı ve anlatımı bu doğrultuda sürdürdüğü görülmektedir. Örneğin *Günleri Geride Bırak* şarkısında buna örnek oluşturabilecek bir bölüm bulunmaktadır:

*Um'rumda hâlâ memleket, gazeteler yalan yazar
Düşünmek falan yasak
Özgürlük hayal masal* (Youtube, 2019)

Şarkılar aynı zamanda gündemde olan sorunlardan da bahsetmekte ve sanatçı bu konuları kendi üslubuyla anlatmaktadır. *Belki Bir Gün Barışsız* şarkısında gündemin kimi çevrelerce suni olarak değiştirilmesinden bahsederken *Peşimde Kara Geceler* şarkısında Covid-19 pandemisi sebebiyle hekimlerin yorgunluğu dile getirmiş, Covid 19 salgını, Ermenistan ile Azerbaycan arasında yaşanan Karabağ Savaşı ve ABD'de polis tarafından öldürülmüş olan George Floyd² gibi gündem konuları ele almıştır. Yine bu şarkıda son zamanda bütün dünyada yaşanan depremleri işaret ederken, “faşizm yükselirken” ifadesi ile özellikle Avrupa ülkelerinde yükselişe geçtiği düşünülen ırkçılık konusuna gönderme yapmaktadır. Yine benzer biçimde *Giden Günleri Geride Bırak* şarkısında da o dönem gündemde olan orman yangınlarına değinilmiş ve “Ormanlar yanıyorken güzel kokmuyor bana lavantalar” sözlerini şarkıda kullanmıştır.

Protest ifade tarzı kapsamında değerlendirildiğinde örnekleme alınan şarkılardan *Belki Bir Gün Barışsız* şarkısının diğer şarkılardan müzikal yapısı ve video klip yönüyle ayrıldığı gözlemlenmektedir. *Küçük Kara Kutular* şarkısının video klibinde hiphop kültürünün bir parçası olarak hiphop dans yapan 5 genç bulunmaktadır. Mekândaki duvarlarda yine bu kültürün bir ürünü olan grafiti detayları ve harabe bir ortam kullanılmaktadır. Dansçılar şarkı boyunca dans etmekte, kimi zaman bireysel kimi zaman da ortak figürler gerçekleştirmektedirler. *Bıktım Dünyadan* şarkısının klibinde ise şarkıda geçen konulardan bağımsız olarak bir boks ringi ve boks yapan gençler görülmektedir. Şarkı boyunca boks sporcuları şarkı nakaratlarında birbirlerine sert darbeler indirmekte ve görüntü ağır çekimde geçmektedir. Şarkının nakarat bölümünde “bıktım dünyadan, omzumda çileler” gibi kullanılan sözler ile görüntü bir arada değerlendirildiğinde sanatçının bir mücadele içinde olduğu, bu mücadeleden yorulduğu ve kendi deyimiyle bıktığı sonucu oluşmaktadır. *Peşimde Kara Geceler* şarkısında Şanışer ve iki adet oyuncu farklı mekânlarda zincirle bağlı olarak gösterilmektedir. Sırayla sahne geçişleriyle Şanışer dahil 3 kişi sahnelenmiş ve klibin ortalarına doğru bir ekranda savaşa ait videolar gösterilmiştir. Ekranın karşısına konumlandırılan oyuncu zincire bağlı şekildedir ve elinde bir oyun konsolu tutmaktadır. Bu anlatım ile ekrandaki savaş görüntülerinin birinin oyunu olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. *Giden Günleri Geride Bırak* şarkısının video klibinde ise yine anlatılan konulardan bağımsız bir mekân seçimi yaparak üç kabine sahip bir tuvaletin görüntüsü kullanılmıştır. Orta kabinde Şanışer şarkı söylerken diğer kabinlerde çaresiz ve mutsuz insanlar görünmektedir.

² George Floyd Amerika'da gözaltına alınırken boğularak öldürülen siyahi bir vatandaş olup bu olaydan sonra Amerika'da ciddi protestolar düzenlenmiştir (Ürgir, 2020).

Resim 1: Belki Bir Gün Barışırız şarkısından görseller

Kaynak: Youtube.com³

Klipte genellikle sosyoekonomik olarak alt kesimlerde yer alan ve demografik olarak çeşitlilik gösteren insan görüntüleri bu bireylerin sol yumrukları havada olarak gösterilmektedir. Okuyan (2014)'ın aktarımına göre havada olan yumruk birlik ve beraberliği simgelemekte ve komünist ideolojide havada sağ yumruk sık olarak kullanılmaktadır. Ancak klipte daha önce ABD başkanı Obama'nın da kullandığı sol yumruk birlik beraberlik mesajını pekiştirmek için kullanılmıştır. Görüntülerde yaşlı bireylere, çocuklara çalışan kadınlara yer verilmiş ve hepsinin kararlı bir ifadeye sahip olduğu görülmektedir. Bu kişilerin bazılarının yaptıkları işler de kısa görüntülerle izleyenlere aktarılmıştır. Klipin sonunda klipte oynayan tüm bireylerin kararlı duruşunun ardından gülümsediği görülmektedir. Yine bu şarkıda altyapı olarak marşı andıran bir tür sound kullanılmış ve dinleyicilere coşku duygusu aktarımı sağlanmıştır. Şarkı sözleri dikkatle incelendiğinde birlik beraberlik ve umut içeren cümlelerin varlığı dikkati çekmektedir.

Tablo 3: Şarkılarda işlenen temalar ve dağılımlarını gösteren tablo

ŞARKILAR								
TEMALAR		Belki Bir Gün Barışırız	Küçük Kara Kutular	Bıktım Dünyadan	Peşimde Kara Geceler	Giden Günleri Geride Bırak	Toplam	Oran %
OLUMLU	Umut	1					1	20
	Coşku	1					1	20
	Sevgi	1					1	20
	Mutluluk	1					1	20
ZULMSUZ	Umutsuzluk		1	1	1	1	4	80
	Nefret		1	1	1	1	4	80
	Hüzün				1	1	2	40
	İsyan	1	1	1	1	1	5	100
	Kin			1	1	1	3	60
	Yalnızlık		1			1	2	40
	Kaygı		1			1	2	40
	Öfke		1	1	1	1	4	80

Şarkılarda işlenen temalar değerlendirildiğinde ise tüm şarkılarda isyan duygusunun öne çıktığı görülmektedir. Diğer dikkat çekilmesi gereken durum ise olumlu ve olumsuz duyguların dağılımıdır. Protest ifade tarzı özellikleri dikkate alındığında olumsuz duyguların önde olması veya şarkılarda bu duygulara yer verilmesi olağan olarak gerçekleşmektedir. Ancak yine *Belki Bir Gün Barışırız* şarkısında olumlu

³ Görseller video içerisinde ekran görüntüsü alınarak oluşturulmuştur.

temalardan bahsedilmiş ve protesto edilen konuların geçici olduğu vurgulanmıştır. Şarkıda her eleştirilen konudan sonra “benim umudum var” cümlesi kullanılmış ve dinleyiciye salt olarak eleştiri sunmayı umut da verilmiştir:

*Benim hâlâ umudum var
Dünyamdan, ülkemden
Şu karanlık günlerden
Kurakta inatla açan kırmızı güllerden
Benim umudum var, benim umudum var
Değişen iklimden, kuruyan göllerden
Sürekli değiştirdikleri şu suni gündemden
Aşırı solcusundan, başını örtenden
Benim umudum var, benim umudum var (Youtube, 2020)*

Şarkılar değerlendirilirken belirlenen 12 tema dikkate alındığında sanatçının karamsar bir durumda olduğu gözlemlenmekte ve *Peşimde Kara Geceler* ile *Giden Günleri Geride Bırak* şarkılarında karamsarlık duygusu yükselmektedir. Bu iki şarkı eleştirel bağlamda değerlendirildiğinde ise eleştirilerin sertleştiği ve protest ifade tarzı açısından zengin bir araştırma nesnesi oldukları ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu iki şarkı ile *Belki Bir Gün Barışsız* zıt temaları işlemiş ancak benzer konuları ele almıştır. Bu durum müziğin doğası ile açıklanabilecek konumdur. Konular benzer olmasına rağmen yalnızca sound ve notalar değişiklik göstermiş ve bu durumla uyumlu olarak sanatçının söyleyiş tarzı da değişmiştir. Buna rağmen üç şarkıda protest tavır içermekte ve eleştirel duruş sergilemektedir.

Örnekleme alınan şarkılar diğer bir perspektiften değerlendirildiğinde şarkıların yalnızca sanatsal bir faaliyet için hazırlanmadığı görülmektedir. Özellikle *Belki Bir gün Barışsız* ve *Küçük Kara Kutular* şarkılarında bu durum gözle görülür şekilde anlaşılmaktadır. Sanatçı bu şarkılarda sözleri kullanarak dinleyicinin dikkatini çekmekte ve diğer popüler kültür ürünlerinden farklı olarak şarkıların amacı dinleyici kazanmaktan çok bir tür haber verme ve uyarıda bulunma olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Sanat insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Ancak sanat eserlerinin anlaşılması ona bakan gözün veya dinleyen kulağın eğitimi, deneyimleri, yaşayış tarzı ile ilgili bir durumdur. Romantizm akımına bağlı kalınarak çizilmiş bir tablonun bu akımı bilmeyen birey için bir anlamı olmayabilir ya da bir sanat filmi birçok insan için anlamsız ve sıkıcı gelebilir. Bu durum müzik eserlerinde de görülse de (örneğin opera eserleri herkes için ilgi çekici değildir) diğer sanat dallarına göre anlaşılması daha kolay ve içerisinde barındırdığı çeşitlilik sayesinde daha fazla insana ulaşabilir niteliktedir. Özellikle popüler kültür ile birleştiğinde müzik eserleri her insan için anlaşılabilir ve içerisinde barındırdığı çeşitlilikle birçok insanı etkileyebilen bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müziğin bu özelliği onun duygu yönlendirme veya duygu aktarma işleviyle beraber

Bir İletişim Aracı Olarak Protest Rap: “Şanşer” Örneği

düşünüldüğünde dinleyici/izleyici üzerinde etki yapması kaçınılmazdır. İletişim araçları perspektifinden değerlendirildiğinde ise müzik veya şarkılar, sanatçının hedef kitlesine gönderdiği mesajları bir tür kanal işlevi görmekte ve bu haliyle iletişim araştırmalarına konu olabilmektedir. İletişim araştırmalarında genellikle sözlere yönelik olarak incelemeler yapılmakta ve dinleyicilere hangi mesajların aktarıldığı sorusuna odaklanılmaktadır.

Bu araştırma ise yine benzer olarak sözler incelenmiş ve sözlerle dinleyiciye aktarılan protest öğelere odaklanılmıştır. Protesto etmek veya bir düşünceyi, davranışı belirli haklar çerçevesinde eleştirmek “özgür insan” olmakla ilgilidir. Rap sanatçıları da bu özgürlüklerini kullanarak dinleyenlerine eleştirel düşüncelerini açıklamakta ve bu amaçla notaları, sözleri kullanarak etkili bir anlatımda bulunmaktadırlar. Araştırma dinleyenlerin rap müzikten etkilendikleri varsayımıyla hareket etmiş ve bu etkinin ne şekilde verildiğini incelemiştir. İnceleme sonunda 5 eserde toplam 15 konunun işlendiği görülmüş ve bu konular 4’ü olumlu 8 tanesi olumsuz 12 tema eşliğinde dinleyiciye aktarıldığı saptanmıştır.

Eserler şarkılarda işlenen temalar ve konu bakımından değerlendirmeye alınmış ve protest ifade tarzı bağlamında dinleyicilere genellikle olumsuz duygular yöneltildiği tespit edilmiştir. 5 şarkıda nakarat bölümleriyle birlikte toplam 1483 söze yer verilmiştir. Rap müziğin hızlı söyleniş tarzı sayesinde sözler aktarılırken dinleyiciyi rahatsız edecek derece söz yoğunluğu göstermemiş ve zaman zaman yalnızca müziğe yer verilmiştir.

Şarkılar yapısal özellikleri dışında ağırlıklı olarak genç kesimleri etkisi altına alan, anlatım yönünden güçlü özellikler taşıdığı ve diğer müzik türlerinin aksine duyguyu yönlendirme çabasıyla notaları değil sözleri kullandığı anlaşılmaktadır. Örnekleme dahil edilen tüm müziklerde kullanılan enstrümanlar hareketli ve ritmik notalara yer vermekte ve bu hareketlilik üzerine sözler eklendiğinde genellikle hüznü, isyankâr bir anlatıma dönüşmektedir. Bu durum tezatlık yaratıyor gibi görünse de dinleme sırasında hareketli notaların düşüncelerin yoğunluğunu belirlemekte bir araç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ayas da (2015) çalışmalarında bu noktaya değinmiş ve şarkıları anlamlı kılanın yalnızca sözlerin olmadığını bestenin de etkili olduğunu belirtmiş, müziğin besteci, yorumcu ve dinleyici arasında bir iletişim kurarak toplumsal eylemleri mümkün kılabileceğini savunmuştur. Şanşer özelinde düşünüldüğünde sanatçının da bu düşünceyi benimsediği görülmektedir. Sanatçının toplumsal eylem gibi büyük bir amaç taşımasa bile dinleyicilerini birçok konuda uyarmakta ve isyan duygusunu ön plana alarak şarkılarını yayınladığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Akın, B. (2018). Kültürel bellek ve müzik. *Eurasian Journal of Music and Dance*. 13,101-117.
- Akman, Ç. (2016, 12 Aralık). Gece Gölgenin Rahatına Bak- Çağatay Akman (Official Video). [Video Dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=aWDFLYTOAyU> adresinden erişildi.
- Ayas, G. (2015). *Müzik sosyolojisi. İstanbul: Doğu Kitapevi*
- Aydar, D. (2014). Popüler kültür ve müzik üzerine. *Journal of International Social Research*. 7(33), 800- 807.
- Aydın, Ç. (2018). Son dakika... Fenomen rapçi Ezhel tutuklandı, Hürriyet Gazetesi (Erişim tarihi:20.05.2022). <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-fenomen-rapci-ezhel-tutuklandi-40847455>
- Balık, M. (2020). *Protest sanat bağlamında grafiti*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi. Erzurum, Türkiye.
- Bayrak, M. B. (2011). *Muhafazakâr gençliğin bir ifade biçimi olarak Türkçe rap ve Türkiye’de hip-hop kültürü* (Yayınlanmamış doktora tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Craig, E. (2016, 12 Ekim). Uçakta kara kutu nasıl işliyor?. BBC. <https://www.bbc.com/turkce/vert-aut-37633018>. adresinden erişildi.
- Çakmak, M. E. (2021) “Susamam” projesi ve “Mekânın Sahibi” polemliği temelinde Türk rap müziğinin yükseliş döneminde müziğin politik bağlamda araç olarak mesajı (Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi) Marmara Üniversitesi. İstanbul, Türkiye
- Dönmez, B. M. & Doğan, E. (2016). Türkiye’de altmış sekiz kuşağı dünya algısının popüler müziğe yansması. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2 (1), 45-75
- Dönmez, B. M. (2008). Müziksel İletişim Biçimi olarak Anadolu ölüm ağıtları doğaçlamaya dayalı müziksel iletişim biçimi olan Anadolu ölüm ağıtlarının diğer iletişim biçimleri içindeki yeri. *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 32(1), 139-148.
- Erdal, B. & Ok, Ü. (2012). Müzik tercihinde inanç biçimlerinin rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(3), 59-74.
- Erdal, B. (2010). Müzik tercihi ve kişilik ilişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 33 (2), 188-196.
- Eren, O. (2018). Türkiye’de 1960’larda müzik alanı ve protest müziğinin ilk nüveleri: Anadolu pop akımı *İstanbul University Journal of Sociology*, 38 (1), 131-162.

- Eypio & King B. (2015, 28 Aralık). Günah benim (Official Video). [Video Dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=UloQEpswXj8> adresinden erişildi.
- Fırıncıoğulları, S. (2016) Toplumsal zamanın ruhu ve müzik türlerinin doğuşu savaş çağının asi çocukları rock ve rap. *Siyah Sanat Dergisi*. 19,2-7
- Genç, S. (2015). Almanya’da Türk argosu ve rap. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 1(3), 840-850.
- Gezer, Ö. (2017). Sanat siyaset ilişkisi: Propaganda ve protesto. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(39), 3091-3110. DOI: 10.7816/ıdil-06-39-07
- Göher, F. (2007). Müziğin toplumsal işlevi müzik, siyaset, din ve ekonomi. *Müzik Kültürü ve Eğitimi*, 2, 301-314.
- Günindi Ersöz, A. (2002). Popüler kültür ürünlerinden müzik videolarının gençler üzerindeki olumsuz etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 5(5), 61-69.
- Gürses, F. (2017). Müzikte siyasal söylem ve Türkiye’de Anadolu Rock: “Cem Karaca ve Barış Manço” örneği (1960-1980). *International Journal of Social Science*, (56), 325-350. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7030>
- Karaburun Doğan, D., Gazi, M. A. & Çakı, C. (2020). Sovyetler Birliği’nde milli marşlar üzerinden komünizm propagandası: Ermenistan üzerine inceleme. *Ermeni Araştırmaları*. 0 (67), 137-155.
- Karşıcı, G. (2010). Müzik türlerine ideolojik yaklaşım:1970-1990 yılları arasındaki TRT sansürü. *Folklor/Edebiyat Dergisi*. 16(61),169-178.
- Kaya, A. (2016). Rap pedagojisi aracılığıyla eleştirel bir eğitim yöntemi: Alman-Türk hip-hop gençliği. Yentürk, N., Kurtaran Y. & Nemutlu, G. (Der.). *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları*. (ss. 201-222). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kınık, M (2011). Bir iletişim aracı olarak Türk halk müziği ve türküler. *Erciyes İletişim Dergisi*. 2(1), 136-150.
- Kır, B. (2016). *Alt kültür müziği olarak rap şarkı sözleri üzerine bir inceleme* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Kızılabdullah, Ş. (2019). Hıristiyan gelenekte müzik: Amerikan Hıristiyan müziğinde gospel müzik, bluz ve caz örneği. *Dini Araştırmalar Dergisi*. 22 (56), 307-326. <https://doi.org/10.15745/da.652875>
- Koroğlu, C. (2021). Rap Z kuşağının sesi oldu, Birgün Gazetesi (Erişim Tarihi:21.05.2022). <https://www.birgun.net/haber/rap-z-kusaginin-sesi-oldu-335161> adresinden erişildi.
- Köten, E. & Akdemir, H. (2021). Rap müzikte toplumsal cinsiyet temsilleri: Toplumsal cinsiyet klişeleri, hegemonik erkeklik ve cinsiyetçilik. *Lectio Socialis*. 5(1), 43-59. doi: 10.47478/lectio.839758

- Kurt, B. (2020). Farklı kültürel zeminlerde benzer ifade biçimleri: Âşıklık geleneği ve rap müzik. *Folklor Akademi Dergisi*, 3(1),16-35.
- Kurt, N. (2018) Hey onbeşli ağılatmalı mı, oynatmalı mı, *Uluslararası Etnomüzikoloji Sempozyumu*, 327-347.
- Kuyumcu, E. (2013) Taşlama hiciv rap. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(4),2662-2698.
- Nakiboğlu, M. (2019). Cem Karaca Parçalarında Almanya'da göçmen işçi olgusu. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 72-93.
- Okuyan, K. (2014, 31 Ağustos), *Sol yumruk mu, sağ yumruk mu?*.haber.sol.org.tr <https://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/sol-yumruk-mu-sag-yumruk-mu-96472>
- Otcan, S. (2020). *Türk Rap Müziğinde Yaşanan Değişim ve Gelişim-Uygulamalı ve Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde, Türkiye.
- Oyan, S. & Sağlamtimur, B. (2016). Müziğin insanlar ve çeşitli canlılar üzerine etkilerinin değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*. 2(1),77-82. doi: 10.22252/ijca.259360
- Öğüç, Ç. (2015). *İletişim şekli olarak protest müzik: Blues örneği* (Yayınlanmamış, yüksek lisans tezi) Yakın Doğu Üniversitesi. Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs
- Örgen, E (2015). Protest dil, *Türk Dili Dergisi* 109(767), 255-260.
- Özer, A. & Doyganiuc, O. (2013). Gösteriş amaçlı ürünlerin satın alınmasında ülke orijini ve tüketici etnosentrizminin etkisi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*. 6 (11), 61-80.
- Öztürk, T. A. & Karahasanoğlu, S. K. (2015). Sosyal medya döneminde müzik üreticisi ve tüketicisinin yeniden konumlandırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(36),796-797. doi:10.17719/jisr.2015369544
- Sabuncuoğlu İnanç. A., Serbes, H. & Gültekin, B. (2020). Ağ toplumunda dijital kimlik tasarımı: Instagram üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 15, 69-96.
- Stolk (2017, 8 Mayıs). Müzikte yeni kültür: Ne'o rap. [Video Dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=aInIF3tzjfQ> adresinden erişildi.
- Şanışer, S. (2019, 6 Temmuz). Günleri geride bırak (Official Music Video). [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=A9_xojeT0kM. adresinden erişildi
- Şanışer, S. (2021, 14 Mayıs). Şanışer- Belki bir gün barışırız (Official Video). [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=zTvo5ONSeYA>. Adresinden erişildi

- Şanışer, S. (2021, 14 Mayıs). Şanışer ft. Sokrat St- Bıktım dünyadan (Official Video). [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=YnF-W1dzKgM>. Adresinden erişildi.
- Şanışer, S. (2021, 14 Mayıs). Şanışer- Küçük kara kutular (Official Video). [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=F4oYgKL3KxE>. Adresinden erişildi
- Şanışer, S. (2021, 26 Mart). Şanışer- Peşimde kara geceler (Official Music Video). [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=fOwlaPTwWOk>. Adresinden erişildi
- Şişman, C. (2021). Z kuşağı onlara bayılıyor! İşte Türkçe rap müziğin bu kadar tutmasının sırrı, Milliyet Gazetesi (Erişim Tarihi: 20.05.2022) <https://www.milliyet.com.tr/kultur-sanat/z-kusagi-onlara-bayiliyor-iste-turkce-rap-muzigin-bu-kadar-tutmasin-in-sirri-6635529>
- Taşal, B. & Vural, F. (2011). Şarkı sözlerinde şiddet ögesi: Aksaray ili ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapılan bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 251-259
- Türk, Ü. (2019). Susamam'daki rapçiler hakkında suç duyurusu, Sözcü Gazetesi (Erişim Tarihi: 20.05.2022). <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/kultur-sanat-haberleri/susamamdaki-rapciler-hakkinda-suc-duyurusu/>
- Ürgir, B. (2020, 2 Haziran). Doğduğu andan son nefesini verdiği ana: Polisler tarafından öldürülen George Floyd'un hüznünlü hayat hikayesi. <https://listelist.com/george-floyd-kimdir/>
- Wikipedia (2022, 7 Mart). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Şanışer> adresinden erişildi. Erişim tarihi 25.05.2022
- Yaldır, A. A. (2009). Askeri müzik topluluğu mehter, geleneksel kıyafet ve müzik enstrümanlarının plastik açıdan seramik sanat objelerine dönüşümü (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir, Türkiye
- Youtube Yardım (2022, 1 Nisan) <https://support.google.com/youtube/answer/7239739?hl=tr> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 25.04.2022